

бе ріжемо, рабуємо, б'єм, а все для того, щоб нашим ворогам і наші гроші і наших дітей віддавати! Але, підожди но; прийде час візьмемось і ми за розум. . . .

Степан змовк, але не витерпів.

— Кудиж ще біліше урядові гроші йдуть? ти питаєш. Тут вже, крім царя з салдатами все дрібне воня налітає на здобич нарабовану і розкльовує: всі сиві сенатори, та міністри, та придворні собаки, та генерали поважні. Потім 5 мільйонів наші посли заграничні на піяцтво та на забави забирають: 93 мільйони йде на платню губернаторам, справникам та становим; 47 мільйонів коштують суди, в яких мужикови правди не добить ся по вік; 36 мільйонів йде на всякі школи, по більшості на гімназії, на кадетські корпуси та університети, — знаєш, такі великі школи є, — де лише пани та купці, своїх дітей вчать; 170 мільйонів на залізничі дороги, від яких лідрядчики та будівничі наживають ся; а скільки ж то ще йде на пенсію старим генералам, та стареньким жінкам вельмож, дармоїдам та царським блюдолизам видаєть ся! За царем, кажуть, служба не пропадає; се лише за народом, за миром она не вигідна; а то й не оглядиш ся як по «Владіміровкѣ» попадеш. Да, так-то! Тепер, ти бачиш, як з нашими грішми цар з господами — богачами орудують? І синів своїх вчать і пють, і їдять, та стару непотріб-царових слугів оберігають, і справників з губернаторами годують, і кораблі та залізниці будують і всьо, що хочеш для свого задовільнення роблять.

— Одно слово, нашими грошиками, як своїми власними розпоряджають ся. — То вже правда, що як своїми! — кажу я. Ну, а що ж з сего всього мужикови дістаєть ся, запитав я?

— Мужикови? Ну, кудиж йому з суконним рилом та вколочний ряд! його діло — платити, а чи його розуму діло між пани ніс сунути, де його грошики пропивають..... Будь і тому рад, що твої грошики беруть; та за них і цар і дворяни-господа і купці і попи сито їдять та пють скільки хочать!

Ну а може, хоч що небудь на чужій забаві і нам перепало — вставив і я словечко.

— Що небудь! — огризнув ся на мене Степан. Та от всього то тільки і є що дали сього року 20 мільйонів руб. на голодних селян, та ще з тих грошей, що на школи призначені, де-